

ВІД УЧНЯ ДО ТЬЮТОРА: 10 РОКІВ ЗНАНЬ І НАТХНЕННЯ ЗІ ШКОЛОЮ БІБЛІОТЕЧНОГО ЖУРНАЛІСТА

Ірина Киричок,

директор,

ORCID iD 0000-0002-0505-5364

Оксана Русанова,

завідувачка відділом інформаційних технологій та комп'ютерного
забезпечення,

Катерина Кустова,

провідний бібліотекар

Наукова бібліотека,

Харківський національний медичний університет

***Анотація:** В роботі узагальнено про десятирічний досвід участі співробітників Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету в Школі бібліотечного журналіста, набуття необхідних навичок журналістської майстерності, реалізація їх у видавничій діяльності бібліотеки, висвітлено шлях учасників ШБЖ від учнів до тьюторів, визначено головні переваги навчання основам бібліотечної журналістики.*

***Ключові слова:** Школа бібліотечного журналіста, бібліотечна журналістика, Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка, Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету, корпоративні медіа, бібліотечне видання, бюлетень «Бібліотерапевт».*

Епоха цифрових технологій швидко трансформує і бібліотечну справу, і журналістику, тож бібліотекарі та журналісти давно об'єднані спільними цілями та стикаються з однаковими проблемами. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), розширення меж інформаційного простору, медіатизація соціального середовища спонукають бібліотекарів поєднувати

бібліотечну практику з журналістською, що сприяє медіаграмотності та боротьбі з дезінформацією, просуванню новинної грамотності та представленню достовірної інформації в контексті, який робить її максимально корисною, допомагає розвивати та заохочувати громадськість до активної співпраці [5].

В системі масової комунікації бібліотечна журналістика набуває все більшого суттєвого значення, адже для просування власних інформаційних продуктів і сервісів до цільової аудиторії бібліотеки все активніше використовують різноманітні інформаційно-комунікаційні засоби, WEB-платформи, соціальні мережі, співпрацюють зі ЗМІ. Проте спорадичний характер використання широких можливостей мережевих комунікаційних засобів і каналів, недостатнє володіння теоретичними знаннями і практичними навичками щодо підготовки інформації в різних жанрах комунікаційної журналістики не сприяє досягненню максимального ефекту інформаційної діяльності сучасних бібліотек [2].

Навчання основам бібліотечної журналістики стало необхідною частиною професійної підготовки бібліотечних фахівців. Від майстерності бібліотекарів популяризувати власні ресурси, рідкісні фонди, інформаційні продукти, корпоративні видання та інше залежить успішність просування послуг, побудова комунікацій з користувачами, розширення аудиторії, створення й зміцнення позитивного іміджу бібліотеки [3, 4].

Серед піонерів з впровадження навчання журналістській майстерності – проєкт «Школа бібліотечного журналіста» (ШБЖ), започаткований в 2013 році Харківською державною науковою бібліотекою ім. В.Г. Короленка (ХДНБ) (автор ідеї – заступник директора з наукової роботи ХДНБ, кандидат наук із соціальних комунікацій Л.В. Глазунова). Головною метою ШБЖ стало «сприяння професійному розвитку бібліотекарів та створення позитивного іміджу бібліотек як сучасних креативних центрів доступу до інформації через генерування різного контенту з використанням цифрових сервісів» [1].

Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) ще в 1991 році першою в регіоні розпочала автоматизацію

бібліотечних процесів, з тих пір постійно впроваджує інноваційні проекти з використанням ІКТ, розширює свою присутність в інформаційному просторі, збільшуючи аудиторію користувачів.

Понад 10 років тому в бібліотеці виникла ідея створення корпоративного видання з метою розширення читацької аудиторії, але реальною вона стала після того, як співробітники НБ ХНМУ пройшли навчання у ШБЖ на базі ХДНБ. Школа стала «злітною смугою» для створення власного бібліотечного видання – творчого майданчика між бібліотекою та читачем.

Першою учасницею ШБЖ серед співробітників НБ ХНМУ стала О. Русанова, яка пройшла навчання у Другій Всеукраїнській ШБЖ (2014). Підсумком навчання та першим досвідом стала міні-газета «Доктор читаючий». Другою учасницею, вже Регіональної ШБЖ, яка проходила у тому ж році у червні, стала К. Кустова. Вона підхопила ідею розробки цієї міні-газети та випустила другий номер, який посів перше призове місце в конкурсі проектів цієї ШБЖ. Отже, такий крок уперед, сприятливий навчанням та креативному досвіду, став зародженням і розвитком корпоративного видання НБ ХНМУ.

Після вдалого старту, захоплені новими ідеями, отриманими під час навчання, на загальних зборах колективу бібліотеки було прийнято рішення випускати бюлетень «Бібліотерапевт» (назва запропонована директором бібліотеки).

З жовтня 2014 року Наукова бібліотека ХНМУ реалізує власний корпоративний медіа-проект – електронний бюлетень «Бібліотерапевт» (<http://libr.knmu.edu.ua>). На разі видання україномовне, орієнтоване на зовнішнього користувача, і в першу чергу, молодіжну аудиторію, зокрема студентство, яке через використання гаджетів все рідше звертається до послуг бібліотеки, нехтуючи її важливим впливом на процеси самоосвіти та становлення особистості. Серед основних цілей бюлетеню – залучити увагу молоді до бібліотеки, популяризувати її серед студентів, а також надихнути їх на активне читання. Це видання стало дієвим інструментом в арсеналі культурно-

просвітницької та виховної роботи, сприяючи культурному зростанню та саморозвитку молоді.

За період з 2014 по 2023 роки ШБЖ успішно закінчили 16 співробітників НБ ХНМУ (25% колективу), дехто брав участь декілька разів, майже всі отримали призові місця та дипломи різних ступенів. Учасники ШБЖ знайомились з теорією та практикою редагування, етапами підготовки та створення бібліотечних газет, жанрами бібліотечної журналістики та впливом на них медіаконвергенції, трендами в нових медіа та можливостями їх використання, особливостями крос-медійної журналістики в бібліотеках, каналами формування власних бібліотечних ЗМІ та використанням інтернет-сервісів; під час російської військової агресії опановували документування, меморіалізацію та фіксацію подій війни, букблогерство, комунікаційні майданчики ТікТок і Телеграм та їх застосування в бібліотеках.

Навчання в ШБЖ дало їй випускникам навички написання цікавих нотатків, новин і сторітелінгу, зокрема в соціальних мережах, верстки корпоративних видань, створення інфографіки, подкастів і лонгвідів, написання та розміщення подієвої замітки в інтерактивній стінгазеті сучасними тенденціями візуалізації контенту, ведення фоторепортажу та багато ін.

Багато ідей, які були запропоновані під час занять у Школі, вже плідно реалізуються в бюлетені «Бібліотерапевт» як рубрики, зокрема «Аскорбінка для душі» (автори О. Сохар та Д. Заводнова, 2015), «Літературна нота» (автор О. Озеркіна, 2016) та ін. Майданчиком для самореалізації співробітників бібліотеки через літературне слово стали авторські рубрики, переважно – випускників ШБЖ різних років: «Мій рід – моє коріння», «Фундатори» (автор Р. Вороніна), «Мандрівка з письменником» (автор А. Гончар) та ін. Таким чином, їхні внески у розвиток видання відображають не лише індивідуальний талант, а й сприяють культурному збагаченню читацької аудиторії.

Навчання у ШБЖ виявилось важливим кроком у розвитку наших колег, що дозволило їм розкрити більше креативності та здатності для створення нового та цікавого контенту. Підтримка та сприяння навчанню у ШБЖ своїх

співробітників, особливо молодих кадрів – політика керівництва НБ ХНМУ, що стало запорукою успіху видання. Навчання та професійний розвиток є ключовими елементами творчої роботи всього колективу. Завдяки цьому ми маємо сьогодні 106 номерів бюлетеню «Бібліотерапевт». Тривалий шлях дозволив нам здобути належну увагу університетської спільноти, зокрема студентів. Насамперед, ми зуміли викликати у них інтерес до бібліотечного видання. Спільно зі студентською радою було прийнято важливе рішення – створювати на платформі «Бібліотерапевта» спеціальні номери, спрямовані в першу чергу на студентську аудиторію. І це стало можливим, оскільки бібліотека дала змогу студентам виявити свою творчість максимально широко. Вони стали авторами, а бібліотекарі залишили за собою роль редакторів та видавців. Сьогодні таких спецвипусків вийшло 17, робота триває.

Залучення студентів до процесу створення корпоративного видання – важливий та стратегічний напрямок діяльності НБ ХНМУ, спрямований на підтримку активного діалогу з її читачами. Студентські спецвипуски «Бібліотерапевта» стали справжньою мотивацією для студентів, майданчиком для їхньої творчої самореалізації, важливим засобом залучення молоді до літературного світу.

Сьогодні НБ ХНМУ використовує сучасну стратегію рекламування, яка включає різні засоби, щоб максимально ефективно донести свій журналістський продукт до аудиторії. Для цього вона використовує власний сайт та сайт університету, активно працює в соціальних мережах, розміщує відеоанонси на каналі бібліотеки в YouTube, робить оголошення з QR-кодами для швидкого доступу до свіжих номерів тощо.

Шлях розвитку НБ ХНМУ в бібліотечній журналістиці був дуже насиченим та плідним. Початкові знання та досвід, отримані під час участі в ШБЖ, стали фундаментом для подальшого професійного зростання співробітників як бібліотекарів-журналістів.

Еволюція від учнів до тьюторів, ведучих майстер-класів – партнерів ШБЖ стала свідченням того, як навчання та діяльність на ниві бібліотечної журналістики перетворює курсантів ШБЖ у досвідчених професіоналів.

Перший виступ в ролі спікерів відбувся під час Другої регіональної школи бібліотечного журналіста (2015). Члени редколегії «Бібліотерапевта» представили і провели майстер-клас «Корпоративна бібліотечна газета: поради редакторів» (О. Русанова та К. Тесленко). Ця подія стала для тих, хто створює бюлетень, важливим кроком до спільноти бібліотечних журналістів.

ШБЖ не обмежується тільки стінами ХДНБ, вона залучає до участі інші бібліотеки та інституції, створюючи широкий майданчик для обміну знаннями та досвідом. Такі виступи стали постійними, вони є джерелом натхнення та мотивації для тих, хто працює над створенням корпоративних видань, і свідчать, що шлях від учня ШБЖ до її тьютора є реальним, захоплюючим та успішним.

Своє перше десятиріччя ШБЖ зустріла в реаліях війни, спричиненої російською військовою агресією проти України. Попри складні умови воєнного стану ювілейна XII Всеукраїнська ШБЖ відбулась в онлайн-форматі (30 травня – 2 червня 2023 р.). Співробітники НБ ХНМУ взяли в ній участь – і не лише як курсанти, а й традиційно виступали в ролі тьюторів: члени редколегії корпоративного видання провели для курсантів Школи традиційний майстер-клас, під час якого вони ділилися власним багаторічним досвідом: як формується «редакційний портфель» бюлетеня, пояснюють як утворюються і наповнюються традиційні та нові рубрики та ін. Їхні поради надають учасникам Школи цінні інформацію та лайф-хаки, які допоможуть у майбутньому покращити роботу над корпоративними виданнями.

Таким чином, навчання у ШБЖ надає кожному її учаснику нові знання та поштовх до творчості та генерації нових ідей, а саме:

– **Розуміння медіа та інформаційної грамотності:** бібліотекар повинен розуміти основні поняття у сфері медіа, новаторства та інформаційної грамотності, що допомагає йому аналізувати та обирати найкращі ресурси для користувачів бібліотеки.

– **Навички публікації та редагування:** бібліотекар навчається писати та редагувати тексти для бібліотечних корпоративних видань, веб-сайтів та соціальних медіа з метою популяризації бібліотеки та її сервісів.

– **Робота із соціальними медіа:** бібліотекар навчається використовувати соціальні медіа для просування бібліотечних подій та ресурсів, що сприяє розширенню аудиторії користувачів та побудові комунікацій між ними.

– **Креативність, дизайн, створення мультимедійного контенту:** бібліотекар набуває навичок в графічному дизайні та креативному мисленні, створенні мультимедійних матеріалів (фото, відео, аудіо тощо) для формування привабливого та інформативного контенту бібліотечних ресурсів для користувачів.

– **Дослідження та журналістські навички:** бібліотекар вивчає методи журналістики (інтерв'ювання, пошук інформації, аналіз даних, написання статей тощо) на допомогу дослідженням та створенню контенту для реалізації різноманітних бібліотечних проєктів.

– **Аналіз аудиторії:** розуміння потреб та інтересів користувачів допомагає бібліотекарю створювати цікавий та відповідний запитам аудиторії контент.

– **Етика та правила публікації:** навчання етичним нормам журналістики та правилам публікації допомагають бібліотекарю уникати розповсюдження недостовірної інформації та дотримуватися норм професійної поведінки.

Отже, навчання у ШБЖ допомагає бібліотечним фахівцям бути в курсі сучасних трендів в бібліотечній справі, ефективно спілкуватися з користувачами, популяризувати бібліотеку, її ресурси, забезпечувати доступність та якість інформаційних послуг, співпрацювати не тільки на бібліотечній ниві, а й в соціальних проєктах та суспільному житті.

Використана література:

1. Глазунова Л. В. Школа бібліотечного журналіста / Л. В. Глазунова, В. В. Сафонова, К. М. Вірютіна // Бібліотечна енциклопедія Харківщини / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. – Режим доступу:

<https://libenc.korolenko.kharkov.com/wp-content/uploads/2016/12/shkola-bibliotechnogo-zhurnalista.pdf>. – Назва з екрану (дата звернення 10.08.2023).

2. Кривецький О. П. Професійні комунікаційні компетенції бібліотекаря-журналіста [Електронний ресурс] / О. П. Кривецький // Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху : тези доп. Міжнар. наук. конф., м. Київ, 8-10 жовтня 2019 р. – Київ, 2019. – Режим доступу : <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/867>. – Назва з екрану (дата звернення 12.08.2023).

3. Поліщук Т. Практико-орієнтований підхід у викладанні дисципліни «Бібліотечна журналістика» в Університеті Грінченка [Електронний ресурс] / Т. Поліщук // Вісник книжкової палати. – 2019. – № 5. – С. 24–27. – Режим доступу : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28764>. – Назва з екрану (дата звернення 10.08.2023).

4. Ріжко Р. Л. Формування іміджу сучасної бібліотеки: бібліотечна журналістика [Електронний ресурс] / Р. Л. Ріжко // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук. конф., Івано-Франківськ, 16-19 черв. 2015 р. – Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. – С. 259–265. – Режим доступу : <http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/2306>. – Назва з екрану (дата звернення 12.08.2023).

5. Carlson E. Journalism and Libraries: «Both Exist to Support Strong, Well-informed Communities» [Electronic resource] / E. Carlson // Nieman Reports. – 2019. – June 19. – Режим доступу : <https://niemanreports.org/articles/journalism-and-libraries-both-exist-to-support-strong-well-informed-communities>. – Назва з екрану (дата звернення 12.08.2023).

FROM STUDENT TO TUTOR: 10 YEARS OF KNOWLEDGE AND INSPIRATION WITH THE SCHOOL OF LIBRARY JOURNALIST

Iryna Kyrychok

Director

ORCID iD 0000-0002-0505-5364

Oksana Rusanova

Head of the Information Technology and Computer Support Department

Kateryna Kustova

Leading Librarian

Scientific Library,

Kharkiv National Medical University

Abstract: *This work provides an overview of a decade-long experience of the staff at the Scientific Library of Kharkiv National Medical University in their participation in the School of Library Journalist. It encompasses the acquisition of essential journalistic skills, their implementation in the library's publishing activities, and highlights the journey of School of Library Journalist participants from students to tutors. The main advantages of learning the fundamentals of library journalism are identified.*

Keywords: *School of Library Journalist, library journalism, Kharkiv Korolenko State Scientific Library, Scientific Library of Kharkiv National Medical University, corporate media, library publication, "Bibliotherapist" bulletin.*